

Оксана Сущенко, асистент

Львівської державної фінансової академії

ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ У ВНЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті розглянуто технології навчання активного граматичного матеріалу, з наведенням великої кількості вправ, які можуть бути використані викладачем при підготовці та проведенні занять з іноземної мови.

Постановка проблеми. В умовах безперервного розширення міжнародних контактів досягнення головної мети навчання іноземних мов – сформованості комунікативної компетенції – набуває особливого значення. Формування вмінь іноземомовного спілкування передбачає зокрема оволодіння студентами граматичними навичками.

Навчати граматиці іноземної мови – означає формувати у студентів граматичні навички. Пошук оптимальних шляхів формування граматичних навичок слід почати з усвідомлення того, як народжується мовленнєве висловлювання у природному мовленні, при сформованих мовленнєвих механізмах. Знаючи це, можна буде чітко уявляти собі, які саме процеси слід формувати у студентів, в який спосіб організувати їхню навчальну діяльність.

Звичайна річ, ми говоримо не для того, щоб вжити ту чи іншу граматичну структуру, а для того, щоб передати чи отримати необхідну інформацію, поділитись своїми почуттями, розв'язати певні життєві чи виробничі проблеми, або просто встановити соціальний контакт.

Сформована граматична навичка включає у себе володіння такими операціями:

а) відбір граматичної структури, необхідної для вираження думки;

б) оформлення мовленнєвого висловлювання з даною граматичною структурою, тобто відбір потрібних граматичних флексій, слів, що формують структуру, розташування слів у реченні в правильному порядку.

Психологічною основою граматичних навичок є система фразових стереотипів.

При оволодінні рідною мовою ці стереотипи формуються самі собою, підсвідомо, завдяки існуванню природного мовного оточення. При навчанні ж іноземної мови необхідно спеціально організовувати мовлення студентів у такий спосіб, щоб забезпечувати повторюваність у їхніх вправах одних і тих же граматичних структур протягом обмеженого відрізка часу, в результаті чого й будуть формуватись іноземні фразові

стереотипи. Програми з іноземних мов та діючі підручники визначають граматичні явища, якими повинні оволодіти студенти на тому чи іншому етапі навчання. Забезпечити їхню повторюваність повинен викладач. Від його майстерності, вдумливого планування послідовності вправ, уміння правильно організувати вправи залежить успіх цієї важливої справи – формування граматичних навичок студентів [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Пошуком оптимальних шляхів формування граматичних навичок студентів займалися

О. І. Близнюк, М. М. Гохлернер, А. Н. Ждан, Л. С. Панова, Ф. М. Рабинович, Г. В. Рогова, Т. Е. Сахарова, С. Ф. Шатилов та інші.

Мета статті. Визначити мету та зміст навчання граматики, технологію навчання активного граматичного матеріалу.

Виклад основного матеріалу.

І. Мета та зміст навчання граматики

Основна задача в навчанні граматики – навчити студентів практично користуватися нею в комунікативних цілях, а це означає "оволодіти способами змінювати форми слів та поєднувати слова в реченні" [17], тобто оволодіти граматичними навичками. У методиці навчання граматики є ще багато нерозв'язаних питань, деякі з них розв'язуються різними методами по-різному. Найбільш актуальними в даний час є наступні питання:

1) відбір граматичних явищ з урахуванням цілей навчання і послідовність їх засвоєння;

2) способи презентації граматичних явищ залежно від виду мовленнєвої діяльності, в якій вони використовуються;

3) види вправ для автоматизації граматичних явищ та формування граматичних навичок;

4) роль і місце правил у навчанні граматики;

5) співвідношення роботи по структурах (аналогії) та правилах при навчанні граматики.

Проблему відбору граматичного мінімуму для навчання іноземної мови різних контингентів студентів та розподілення граматичного

ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ У ВНЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

матеріалу за конценрамі навчання не можна вважати розв'язаною, однак можна відзначаючи основні фактори, які необхідно враховувати, коли те чи інше граматичне явище пропонується для вивчення на певному етапі навчання [6]. До таких основних факторів можна віднести:

1) дидактичне правило ізоляції труднощів та принцип вивчення матеріалу від легкого до складного;

2) потреба комунікації, тобто необхідність вивчати насамперед ті граматичні явища, без яких неможливо забезпечити практичні потреби мовлення (уміння говорити, розуміти мовлення на слух, читати, писати) у межах відібраної для даного року навчання тематики;

3) достатній лексичний запас, який може забезпечити можливість розвитку автоматизму. Якщо на даному етапі навчання студенти володіють обмеженим запасом лексики і нове граматичне явище не може у зв'язку з цим бути використане в різних ситуаціях або проілюстроване достатньою кількістю прикладів, то його вивчення слід віднести на більш пізній період, в іншому випадку навчання може набрати форми теоретизування, замість того, щоб розвивати у студентів навички та вміння практичного користування граматичним матеріалом у мовленнєвій діяльності.

У зв'язку з практичною спрямованістю навчання, фактор потреби мовлення став провідним при відборі того чи іншого граматичного матеріалу для певного ступеню навчання. Такий підхід іноді вимагає введення граматичного явища, яке з ряду причин не може бути пояснене на даному ступені навчання: або знання студентів настільки обмежені, що вони не можуть усвідомити нового поняття, або граматичне явище занадто складне й потребує великої кількості часу для пояснення, або ж це одиничне явище, яке не підлягає узагальненню. У цих випадках такий граматичний матеріал вивчається як лексика, тобто для його презентації та закріплення використовуються усі ті прийоми, що й при роботі з лексикою.

Але можуть бути й випадки, коли те чи інше граматичне явище, яке на початковому етапі було введене як лексика, узагальнюється надалі, коли для цього є відповідні умови: достатній лексичний запас або достатньо знань, щоб теоретично осмислити узагальнення.

Іншим принципом при вивченні граматики є питання про роль та місце правил. Граматичні навички утворюються на основі аналогії, яка є однією з найбільш легких форм умовиводів. Засвоївши певні одиниці, студенти за аналогією

можуть будувати їм подібні. Спираючись на це психологічне положення, багато методистів як вітчизняних, так і зарубіжних, намагаються побудувати навчання іноземній мові на основі моделей (або структур), відмовляючись при цьому від використання правил. Але такий підхід до навчання граматики є недостатньо обґрунтованим.

Кожна структура (або мовленнєвий зразок) складається з певного числа компонентів, розташованих у послідовності відповідно до норм даної мови.

Студент, будуючи речення за аналогією, користується, як правило, не ізольованими словами, а словосполученнями, синтагмами, що входять до даної структури. Отже, щоб побудувати нове речення за аналогією до відомого мовленнєвого зразка, студент повинен заздалегідь знати всі слова в готовій формі, але він не обирає саму форму слів (узгоджує іменники, відмінює дієслова і т. п.). Важко передбачити, що студенти знають форми всіх слів. Тому, починаючи із самостійного вибору словоформ, студент не може користуватися лише аналогією, йому необхідні правила, які вказують на межі можливого використання аналогії. Таким чином, правила й робота за аналогією не виключають, а розумно доповнюють одне одного. Роль правил та аналогії у навчанні та співвідношення між ними залежать від етапу навчання. На початковому етапі перевага віддається вправам, в основі яких лежать дії за аналогією; на подальших етапах, у міру накопичення мовного матеріалу (лексики, граматики, структур) та оволодіння навичками і вміннями, у міру нагромадження певних знань усе більшу роль починають відігравати правила. Слід зазначити, що співвідношення правил та аналогії залежать від мови, що вивчається. Також не має сенсу звертатися до правил і тоді, коли структура, що вивчається, має аналогію в рідній мові студентів.

Торкнувшись такої категорії, як правило, необхідно зупинитись на питанні про характер правил.

Основним недоліком правил, що зустрічались раніше в підручниках, а іноді є й зараз, були, по-перше, їх громіздкість, повідомлення всіякого роду винятків, а, по-друге, відсутність вказівок на використання правил з метою оволодіння діями та граматичним матеріалом. Такі правила не є корисними, якщо мета навчання – практичне оволодіння іноземною мовою. Тому зараз усі методисти погоджуються, що правила, по-перше, повинні спонукати учнів до дій з граматичним

ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ У ВНЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

матеріалом, а, відповідно, повинні мати характер інструкцій до виконання дій. По-друге, вони повинні використовуватися лише в тому випадку, коли охоплюють собою велику групу лексики. Поряд з правилами-інструкціями на подальших етапах навчання повинні використовуватися й правила-узагальнення. Правила-інструкції вказують студенту, що та як він повинен робити, щоб утворити або впізнати ту чи іншу граматичну форму. Ці правила повинні бути прості, точні, стислі та чіткі, тому потрібно формулювати їх рідною мовою. Правила повинні займати мінімальну кількість часу, основний час повинен бути відведений на автоматизацію граматичних явищ, без чого практичне оволодіння мовою неможливе.

У навчанні граматиці тим, що викликає найбільше труднощів, є оволодіння способами зміни словоформ, словосполученнями в реченні відповідно до норм мови, що вивчається, тобто оволодіння операціями, діями й системою дій, а також вироблення певних автоматизмів. Для подолання цих труднощів необхідно знайти найбільш ефективні шляхи навчання студентів граматичним діям, що складають автоматизовані компоненти мовленнєвої діяльності. Однак граматичні дії складають компоненти різних видів мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письма), а кожний з них має свою специфіку. При мовленні завданнями того, хто говорить, є підібрати необхідну мовленнєву форму, щоб адекватно передати свої думки, в іншому випадку комунікація може не відбутися. При сприйманні мовлення форма вже є даною, і за цією формою потрібно адекватно відтворити зміст. Таким чином, операції та дії, які студенти повинні виконувати в процесі породження й сприйняття мовлення, є прямо протилежними одне одному, а відповідно, методика навчання різного виду операціям та діям, що входять до складу того чи іншого виду мовленнєвої діяльності, буде різною. Слід відразу зауважити, що одне й те ж граматичне явище може використовуватися як при породженні, так і при сприйнятті мовлення, тобто є і в продуктивній, і в рецептивній мовленнєвій діяльності; тому вправи для навчання операціям та діям з ними можуть мати і репродуктивний, і рецептивний характер.

У вищих навчальних закладах вивчаються не всі граматичні явища вивчуваної іноземної мови, а спеціально відібраний граматичний мінімум, який складається з активного та пасивного граматичного мінімуму. Для вираження власних думок іноземною мовою студент має оволодіти

тими граматичними структурами, які входять до активного граматичного мінімуму. До пасивного граматичного мінімуму входять такі граматичні структури, якими студенти можуть не користуватися для вираження своїх думок, але які потрібні для сприймання й розуміння мовлення. Щоб сприймати й розуміти думки інших людей, необхідно володіти як активним, так і пасивним граматичним мінімумом [5].

Мета навчання граматичного матеріалу іноземної мови – оволодіння граматичними навичками мовлення: репродуктивними, тобто граматичними навичками говоріння й письма, та рецептивними, тобто граматичними навичками аудіювання і читання [12, 72 – 73].

I. Ознайомлення й первинне закріплення граматичного матеріалу.

II. Технологія навчання активного граматичного матеріалу.

Формування мовленнєвих граматичних навичок слід проводити поетапно з урахуванням умов функціонування граматичних структур у мовленні. Виділяють три основні етапи формування граматичної навички в продуктивному мовленні:

- 1) ознайомлення й первинне закріплення;
- 2) тренування;
- 3) застосування.

Метою даного етапу є створення орієнтовної основи граматичної дії для наступного формування навички в різних ситуаціях спілкування. На цьому етапі необхідно розкрити значення, формоутворення та використання граматичної структури, забезпечити контроль її розуміння учнями та первинне закріплення. Ознайомлення з новим граматичним матеріалом для продуктивного засвоєння найчасніше за все має місце в навчально-мовленнєвих ситуаціях, що пропонують викладення усно або при читанні в наступному порядку:

1. Загальна установка на функціональну направленість нової граматичної структури. (Наприклад: Сьогодні ми дізнаємось, як потрібно говорити, якщо ...)

2. Створення й пред'явлення учбово-мовленнєвих ситуацій, типових для функціонування нової граматичної структури; сприйняття студентами структури на слух або візуально та її розуміння як результат екстра-лінгвістичних та мовленнєвих дій.

3. Контроль розуміння значення нової граматичної структури та правильності її використання шляхом вибіркового перекладу з іноземної на рідну мову, виконання й коментування фізичних дій, використання

ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ У ВНЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

наочності, умовного перекладу та інших прийомів, що не потребують відтворення нової структури.

4. Вибір правила та його формулювання.

5. Аналіз та усвідомлення граматичних явищ за допомогою ознайомлювальних вправ.

Прийоми для створення навчально-мовленнєвих ситуацій при семантизації граматичних явищ є різними. Їх можна звести до кількох основних:

1. Використання реальних предметів та фізичних дій для розкриття сутності явища.

2. Звернення до уявних дій (жестів, пантоміми) для передачі значення того чи іншого явища.

3. Використання різних засобів наочності (картин, серій картин, фотографій, карток, слайдів, марок, планів, географічних карт), в яких моделюються фрагменти дійсності, що слугують предметом висловлювання.

4. Використання навчальних фільмів, що дозволяють наочно й ситуативно представити особливості використання того чи іншого явища.

5. Створення іншомовного контексту шляхом посилення на реальні події, факти, реалії (з життя студентів). Такі ситуації створюються словесним шляхом, з опорою на внутрішню наочність.

6. "Розігрування" мовленнєвих вчинків у запропонованих обставинах з використанням лялькового чи тіньового театру. В експозиції повідомляються умови та відомості про учасників спілкування. Ролі персонажів, якщо немає відповідної фонограми, озвучує викладач. Обставини можуть поєднуватися із зоровою наочністю.

7. Використання перекладних мовних засобів семантизації граматичних структур у вигляді перекладу-пояснення, порівняння.

III. Тренування

Формування мовленнєвої граматичної навички передбачає розвиток навички відносно точного відтворення явища, що вивчається в типових для його функціонування мовленнєвих ситуаціях та розвиток її гнучкості за рахунок варіювання умов спілкування, що потребують адекватного граматичного оформлення висловлювання. З цією метою використовуються імітаційні, підстановчі, трансформаційні вправи. В окрему групу виділяються вправи ігрового характеру. Імітаційні вправи можуть бути побудовані на одноструктурному або опозиційному (контрастному) граматичному матеріалі. Граматична структура в них є заданою, її слід повторити без змін. Виконання вправ може проходити у вигляді прослуховування та повторення форм за зразком, контрастного повторення різних форм за викладачем,

списування тексту або його частини з підкресленням граматичних орієнтирів [2].

Підстановчі вправи використовуються для закріплення граматичного матеріалу, вироблення автоматизмів у використанні граматичної структури в аналогічних ситуаціях. Суттєвим для організації підстановчих вправ є забезпечення підказки елементів для підстановки. Підказка може мати екстралінгвістичний та мовленнєвий характер. Особливо ефективними є підстановчі вправи, що потребують не тільки автоматичного конструювання речень за аналогією з мовленнєвим зразком, але й вибору в результаті протиставлення граматичних форм у підстановчій таблиці. Слід пропонувати студентам такі вправи, в яких потрібно спочатку протиставити необхідну граматичну форму ряду подібних і лише потім скласти речення за зразком.

Продуктивні й підстановчі вправи, побудовані за принципом протиставлення, засновані на одночасному показі двох кадрів або картинок, що зображують опозиційні граматичні значення.

Трансформаційні вправи дають можливість формувати навички комбінування, заміни, скорочення або розширення заданих граматичних структур у мовленні. З їхньою допомогою можна навчити варіювати зміст повідомлення в заданих моделях у залежності від ситуації, що змінюється, зставляти та протиставляти структуру, що вивчається, тим, що були вивчені раніше, складати з окремих, засвоєних раніше частин цілі висловлювання з новим змістом. Вибір виду вправ залежить від конкретної задачі.

Вправи ігрового характеру наближають процес активізації граматичного матеріалу до умов реального спілкування. Організація гри передбачає створення мовленнєвої ситуації, що має атрибути гри, ролі приписи, комунікативне завдання [2].

II. 3. Застосування граматичного матеріалу в мовленні

Перехід від навичок до вмій забезпечуються вправами, в яких граматичне явище, що активізується, потрібно використати без мовної підказки залежно від мовленнєвих обставин. Вправи цього етапу можуть проводитись на матеріалі усних тем, домашнього читання, діафільмів, кінофрагментів.

Вдосконалення мовленнєвих граматичних навичок потрібно проводити шляхом:

а) активізації в навчальній розмові нової граматичної структури у складі діалогічних та монологічних висловлювань у ситуаціях спілкування;

б) різного виду переказу змісту прослуханого

ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ У ВНЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

(прочитаного) тексту;

в) використання різного типу граматичних структур у підготовленому мовленні;

г) включення в бесіду засвоєного граматичного матеріалу в нових ситуаціях, що передбачають протиставлення граматичних структур, що змінюються;

д) бесіди за прослуханим (прочитаним) текстом, переглянутим діафільмом (кінофільмом, кінофрагментом), що передбачає вільне протиставлення граматичних форм;

е) організації та проведення різного виду граматично направлених рольових ігор.

II. 4. Контроль граматичних навичок

Контроль граматичних навичок може бути виділений в окремий етап. Викладач може здійснювати його безпосередньо в процесі самої мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання або письма) або використовувати з цією метою спеціальні контрольні вправи.

II. 5. Послідовність дій викладача при формуванні мовленнєвих граматичних навичок.

При формуванні граматичної навички необхідно дотримуватися наступної послідовності методичних дій:

1. Аналіз нового граматичного явища з точки зору визначення пов'язаних з ним труднощів у формуванні, засвоєння значення та функцій.

2. Визначення форми організації ознайомлення з новим граматичним матеріалом (індуктивно, дедуктивно).

3. Підбір опорних граматичних явищ, які можуть бути використані як підказки в оволодінні новим матеріалом. Підбирати опорний матеріал слід з урахуванням типологічних труднощів граматичного явища (тобто враховуючи його співпадіння, часткове співпадіння або відсутність в рідній мові учнів), мовленнєвого досвіду учнів, характеру граматичного явища в плані його наочної презентації.

4. Вибір найбільш адекватного методичного підходу до вивчення граматичного матеріалу для конкретного складу студентів.

В даний час широко використовуються структурно-функціональний, функціональний та комунікативний підходи у навчанні граматики. При нині діючих цільових установках навчання іноземним мовам провідними повинні бути комунікативний та функціональний. Однак вони повинні постійно доповнюватися структурно-функціональним та системним підходами.

5. Підбір ілюстративних прикладів, які найбільш повно відбивають інваріантне значення та вирізняючі ознаки даного граматичного явища, їх групування для

пояснення форми, значення та використання.

6. Складання коментарів, пояснень, формулювань правил, описів – для матеріалу, що пояснюється дедуктивно; питань, що потребують відповіді учнів, остаточних формулювань – для матеріалу, що пояснюється індуктивно або проблемним шляхом; вибір термінології.

При складанні тексту граматичних правил (описів) слід виходити з принципів функціональності та комунікативності та враховувати ряд вимог до них. Граматичне правило (опис) повинно бути:

- функціональним, тобто в ньому повинні бути вказівки або на ознаки граматичного явища, або на спосіб здійснення граматичної дії (продуктивної або рецептивної). Воно повинно відповідати на запитання “Як цей опис використати для утворення або розуміння висловлювання?”;

- таким, що розкриває властивості та особливості граматичного явища, які відповідають характеристикам певного виду мовленнєвої діяльності;

- операційно адекватним, тобто відповідати тим операціям та їх послідовності, які характерні для конкретного виду мовленнєвої діяльності;

- достатнім, тобто включати всі релевантні (в тому числі й фонетичні) ознаки граматичного явища;

- достатньо наочним; в ньому повинна реалізовуватися перш за все мовна (мовленнєва) наочність;

- сформульованим у вигляді прямих граматичних інструкцій-вказівок для здійснення граматичної дії;

- викладеним ясно, чітко, зрозуміло для конкретного контингенту студентів.

Місце й характер правил в процесі формування мовленнєвої граматичної навички визначаються для кожного явища з урахуванням функціональних та формальних труднощів його засвоєння, співвіднесеністю з рідною мовою студентів, умов автоматизації (етап, вік).

7. Вибір методичних прийомів та вправ для засвоєння граматичного явища визначається наступними факторами:

- характером даної структури;
- ступенем співпадіння значення даної структури з відповідною в рідній мові;
- цільовою установкою;
- наявністю мовленнєвого досвіду в студентів;
- віковими особливостями;
- етапом навчання.

При складанні умовно-мовленнєвих та мовленнєвих вправ слід враховувати такі вимоги до них:

- установка до вправ імітує мовленнєву задачу

ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ У ВНЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

того, хто говорить та направляє висловлювання в потрібне функціональне русло;

- мотивованою повинна бути сама мовленнєва дія та включення до неї, що вивчає структури;

- вправи забезпечують багаторазове різноманітне повторення, що вивчається форми у варіативних ситуативних умовах;

- кожна фраза є комунікативно цінною, поєднання реплік повинно бути різноманітним та природнім;

- зміст висловлювань повинен бути інформативним, цікавим та значимим для студентів;

- вправи будуються на лексиці, що засвоєна та не повинні мати додаткових граматичних труднощів;

- послідовність виконання вправ відповідає стадіям формування граматичних навичок.

В комплекс граматичних вправ для оволодіння конкретним явищем необхідно включати вправи для ознайомлення з ними, їх тренування та використання. За характером ці вправи є мовними, умовно-мовленнєвими та мовленнєвими, за способом виконання – диференційними, імітаційними, підстановчими та трансформаційними.

8. Визначення форм, об'єктів контролю та вибір контролюючих вправ.

Форми контролю граматичних навичок можуть бути усними та письмовими.

Об'єктами контролю повинні бути навички та вміння студентів практично користуватися мовою як засобом спілкування. В навичках перевіряється здатність оперувати одиницями мови (граматикою) в мовленнєвій діяльності, тобто здатність проводити автоматизовані дії з граматичним матеріалом. Показником сформованості граматичних навичок є швидкість та безпомилковість у використанні граматики в комунікативно орієнтованих вправах. Контроль повинен займати мінімальну кількість часу та охоплювати максимальну кількість студентів. З урахуванням цього під час поточного контролю не варто вдаватися до нових, незнайомих типів вправ. Слід використовувати вправи, які найбільш адекватно дозволяють виявити те, що конкретно цікавить викладача на даному етапі навчання.

Висновки. Як відомо, в історії навчання іноземним мовам питання про роль і місце граматики вирішувалося по-різному. Прибічники граMATIKO-перекладного методу вважали, що іноземна мова може бути вивчена лише через граматику. Прибічники прямого методу, навпаки, вважали, що при навчанні іноземним мовам зовсім не слід займатися граMATIKOЮ. Це протиріччя значною мірою викликано різним

розумінням терміну “граматика”. Тому перш за все слід звернути увагу, на те що в лінгвістиці існує два значення цього терміну: граMATIKO як один з основних розділів науки про мову та граMATIKO як граMATIKOна будова мови.

ГраMATIKOна будова мови може бути засвоєна практичним шляхом, без засвоєння правил про граMATIKOні явища, як це відбувається в рідній мові, однак знання цих правил полегшує та прискорює практичне оволодіння іноземною мовою в важких умовах навчання.

Практична спрямованість у викладанні граMATIKO виявляє себе у відповідному відборі граMATIKOного мінімуму. Викладачеві важливо знати не лише критерії та вимоги до відбору граMATIKOного матеріалу, але і його розподіл на класи. Особливої уваги заслуговує визначення основних компонентів змісту навчання граMATIKOної сторони мови, тобто сукупності граMATIKOних навичок.

У змісті навчання цьому аспекту мови умовно можна виділити наступні компоненти:

а) граMATIKOний мінімум – активний, рецептивний;

б) об'єктивні труднощі його засвоєння певною мовною категорією студентів;

в) психологічні характеристики навичок та специфіка їх взаємодії з лексичними та фонетичними навичками в мовленнєвій діяльності;

г) граMATIKOні поняття та явища, відсутні в рідній мові студентів.

З метою навчання названі компоненти змісту навчання методично реалізуються у вигляді певних одиниць: мовленнєвих зразків, структурних груп, модельних фраз та ін. та відповідних навчально-мовленнєвих ситуацій. Зіставляючи трактування поняття “граMATIKOні навички”, можна визначити їх як стабільно правильне, автоматизоване, ситуативно й контекстно обумовлене використання й розуміння граMATIKOних, тобто морфологічних та синтаксичних, мовленнєвих засобів в усіх видах мовленнєвої діяльності – експресивній та рецептивній.

Говорячи про роль знань при формуванні граMATIKOних навичок, можна виділити три моменти: 1) знання потрібні для усвідомлення та розуміння граMATIKOного матеріалу; 2) знання потрібні для твердого засвоєння цього граMATIKOного матеріалу; 3) знання потрібні для самоконтролю.

В даній роботі особливу увагу було приділено розгляду технології навчання активного граMATIKOного матеріалу, з наведенням великої кількості вправ, які можуть бути використані викладачем при підготовці та проведенні занять з іноземної мови.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ФІЛОСОФІЇ КОСМІЗМУ ЙОСИПА МІХНЕВИЧА

1. *Беседы об уроке иностранного языка / Е. И. Пассов и др. – Л.: Просвещение, 1975. – 176 с.*
2. *Близнюк О. І., Панова Л. С. Ігри у навчанні іноземних мов. – К.: Освіта, 1997. – 64 с.*
3. *Веди урок іноземною мовою: Книжка для вчителя / В. В. Фіцук, В. Г. Матвійшин, С. П. Гандзюк. – К.: Рад. школа, 1990. – 118 с.*
4. *Вишневський О. І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови. – К., 1989. – 224 с.*
5. *Вопросы обучения грамматическому аспекту устной речи на иностранном языке в средней школе и в вузе / Отв. ред. С. Ф. Шатилов. – Л., 1971. – 101.*
6. *Вопросы обучения иностранным языкам в школе и в вузе: Сборник трудов / Отв. ред. Г. В. Рогова и др. – М., 1978. – 140.*
7. *Гурвич П. Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков. – Владимир, 1980. – 104 с.*
8. *Ждан А. Н., Гохлернер М. М. Психологические механизмы усвоения грамматики родного и иностранного языков. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 256 с.*
9. *Закс С. Структура диалога и основывающиеся на ней грамматические упражнения в преподавании иностранных языков // Вопросы методики обучения иностранным языкам зарубежом / Сост.: Синявская Е. В., Васильева М. М., Калинина С. В. – М.: Просвещение, 1978. – 192 с.*
10. *Ильин М. С. Основы теории упражнений по иностранному языку / Под ред. В. С. Цетлин. – М.: Педагогика, 1975. – 152 с.*
11. *Как подготовить интересный урок иностранного языка / Под ред. Т. А. Дегтеревой. – М., 1963. – 248 с.*
12. *Методика навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.*
13. *Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Рогова Г. В., Рабинович Ф. М., Сахарова Т. Е. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.*
14. *Панова Л. С. Методика навчання іноземної мови в школі. – Ніжин, 1999. – 108 с.*
15. *Рапорт І. А., Турій Г. А. Самостійна робота з іноземної мови учнів старших класів: Посібник для вчителів. – К.: Рад. школа, 1979. – 104 с.*
16. *Творчість учителя іноземної мови / За ред. М. Я Дем'яненко. – К.: Рад. школа, 1978. – 124 с.*
17. *Черноватий Л. М. Основи теорії педагогічної граматики іноземної мови: Автореферат. – К., 1999. – 135 с.*

Олександр Косар, аспірант

Київського національного університету
ім. Т. Г. Шевченка

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ФІЛОСОФІЇ КОСМІЗМУ ЙОСИПА МІХНЕВИЧА

Статтю присвячено аналізу теоретичного підґрунтя філософії українського космізму, першим представником якої вважається Йосип Міхневич.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. При розв'язанні проблеми витоків космізму слід дати відповідь на питання, яке місце космізм займає в історії світової філософії до Міхневича, а також визначити, які з філософських ідей, що були панівними в часи Міхневича і при цьому мали близький до філософії космізму характер, могли вплинути на філософію Міхневича. У даній статті означені вище завдання будуть розв'язуватися через з'ясування того, які ідеї світової філософії проникли в Україну станом на першу половину XIX століття (час становлення Міхневича як філософа) і якого заломлення вони тут набули. Спираючись на ці дані, можна адекватно оцінити міру розвитку ідей космізму у філософії самого Міхневича.

Слід також зауважити, що для розуміння духовної атмосфери в Україні першої половини XIX століття необхідно враховувати, що вона формувалася під впливом трьох основних традицій. Це, насамперед, власне українська традиція духовних пошуків, передусім та, яка сформувалася у братських духовних школах. На другому місці, а подекуди і на першому, виявлявся вплив загальної для Російської імперії послідовної політики у сфері духовної культури народів, що входили в імперію і самої "великоруської" духовної культури. І нарешті, потретє, не слід забувати того факту, що попри нерідко непрості, а іноді навіть антагоністичні взаємини вищезгаданих традицій, їх спільним джерелом і значною мірою світоглядним тлом розгортання була і залишається духовна та